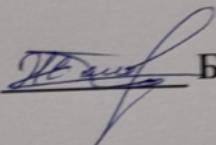

К. Мамбеталиев атындагы орто мектебинин 2020-2021-окуу жылында
7-8-9-10-11-класстардын кыздар уюмунун иштелүүчү иштери жөнүндө
маалымат

№	Аткарылуучу иштин мазмуну	Мөөнөтү	Ким аткарат
1	Кыздар менен иштөө планын түзүү	Сентябрь	Соц педагог, Кыздар кеңеши
2	Кыздар кеңешинин төрайымын шайлоо	Сентябрь	7-8-9-10-11- класстын класс жетекчилер
3	7-8-9-10-11-класстардын кыздарынын санын тактоо	Сентябрь	Кыздар кеңеши, Соц педагог
4	“Кызга кырк үйдөн тыюу” деген темада 8-9-класстын кыздарына тегерек стол өтүү	Сентябрь	Класс жетекчилер, Мугалимдер
5	“Эрте турмуш куруу” боюнча 10-11-класстарга видеоролик көрсөтүү	Октябрь	Класс жетекчилер, Соц педагог
6	Өздүк гигиена боюнча жалпы кыздарга түшүндүрүү иштерин жүргүзүү	Ноябрь	Соц педагог Мед айымдар
7	Кыздар арасында конкурс өтүү	Декабрь	Класс жетекчилер

Соц педагог: Бактыбек уулу Жыргалбек

Көкөбай Мамбеталиев атындагы орто мектебинде Кыргыз Республикасынын
 Өкмөтүнүн Нарын облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлүнүн 2019-жылдын
 12-февралындагы №22 Б буйругунун негизинде “ 2020-жылдын
 гендердик теңчиликке жетишүү боюнча”
 иш-чаралардын планы

№	Иштелүүчү иштин мазмуну	Убагы	Ким аткарат
	Ресурстук борборлор менен иш алып баруу жана ага окуучуларды катыштыруу	Жыл ичинде	Соц педагог
	Өспүрүмдөр арасында репродуктивдүү ден соолук чөйрөсүндөгү кызмат көрсөтүүлөрдүн сапатын жакшыртуу боюнча тренинг өтүү	Жыл ичинде	Айылдык ФАП кызматкерлери, Соц педагог
	Тажрыйба алмашуу үчүн гендердик теңчиликке жетишүү боюнча семинарларды уюштуруу	Жыл ичинде	Администрация, Соц педагог
	Гендердик теңчилик боюнча аялдардын лидерлиги коомдогу орду жана аткарган иштери боюнча түшүндүрүү иштерин жүргүзүү	Кыздарга жылына эки жолу, балдарга жылына бир жолу	Соц педагог Кыздар, балдар кеңеши
	Мектеп ичинде окуучу кыздар менен окуучу балдардын арасында конкурстарды уюштуруу	Жылына эки жолу	БӨУ, соц педагог
	Гендердик теңчиликке жетишүү боюнча ар кандай спорттук оюндарды уюштуруу	Жылына эки жолу	ТИУ, дене тарбия мугалими

Соц педагог: А. Асанканова А. Асанканова

Жашы жете электердин никеси эмнеси менен коркунучтуу?

Жашы жете электердин (юридикалык же анык жашы боюнча) никеси – бул, бирөөсү 18 жашка толо элек эки адамдын баш кошуусу¹.

Эл аралык стандарттарга ылайык, жашы жете элек балдар толук макулдугун берүүгө жөндөмсүз жана өз жашына байланыштуу никенин кесепеттерин толук түшүнө алышпайт, үй-бүлөлүк жана жубайлык милдеттерин толук көлөмдө аткара албайт деп эсептелет.

Дүйнө жүзүндө жашы жете элек курактагы никелер балдардын укуктарын орой бузган кодулоочу практиктер деп эсептелет.

Турмушка чыккан кыздар мектепке барганды токтотушат жана көп учурда окуусун эч качан кайра улантышпайт. Алар билим албай жана адистикке ээ болбой, адатта, эң аз акы төлөнүүчү жумуштарда иштешет, анын натыйжасында төмөн пенсия алышат. Бул болсо, жашы жете элек жубайлардын көпчүлүгү жакырчылыкта маанисиз жашоого туш болушат, анткени жашоосу үчүн өздөрү иштеп табуу үчүн мүмкүнчүлүктөрү чектелүү болот.

Зомбулук, экономикалык көз карандылык, кодулоо, басынтуу, мажбурлаган жыныстык мамилелер, укугунун жоктугу – булардын баары күйөөсүнүн үй-бүлөсүндө жашы жете элек кыздын туш боло турган көйгөйлөрдүн толук эмес тизмеси. Көп учурларда мындай никелер ажырашуу менен аяктайт жана жаш кыздарды кичинекей балдары менен үйлөрүнөн кууп чыгарышат, алар үй-жайсыз, жашоо каражатсыз калышат. Ошентип, жашы жете электердин никеси кыздардын билим алуусуна жана өөрчүсүнө терс таасир тийгизет, зомбулуктун ар кандай түрлөрүнө алардын, ошондой эле алардын балдарынын өмүрүнүн жана ден соолугунун аялуулугун жогорулатат. Жашы жете элек жубай-жаш кыз – бул мүмкүнчүлүктөрү эч качан ишке ашпай турган бала.

Кыргыз Республикасында жашы жете электердин катышуусу менен болгон никелер бардык аймактарда, үй-бүлөнүн жашоо абалынын деңгээлине карабастан бардык этностук топтордо кездешет. Биздин өлкөдө жашы жете электердин никелери мажбурлап никеге тургузуу, кыз ала качуу жана көп аял алуу сыяктуу туура эмес иштер менен байланышкан.

Мыйзам эмне дейт?

Кыргыз Республикасында Балдар жөнүндө кодекс жана башка ченемдик укуктук актылар тарабынан 18 жашка толо электер жашы жете электер деп таанылат.

Кыргыз Республикасынын Үй-бүлө кодексинде никеге туруунун эң төмөнкү курагы 18 жаш деп бекитилген².

Кылмыш мыйзамында никеге туруу мыйзамын бузгандыгы үчүн жоопкерчилик каралат. Алсак, он жети жашка толо элек адамды анык никелик мамилеге мажбурлоо беш жылга чейинки мөөнөткө эркиндигин чектөөгө жазаланат, ал эми он жети жашка толо элек адамды анык никелик мамилеге өтүү үчүн уурдаган учурда – ал он жылга чейинки мөөнөткө эркиндигин ажыратылат³.

Кылмыш мыйзамында он алты жашка толо элек адам менен жыныстык катнаш жана сексуалдык мүнөздөгү башка аракеттер үчүн үч жылга чейинки мөөнөткө эркиндигинен ажыратуу түрүндө жоопкерчилик каралат.

¹ Бала- балага карата колдонулуучу мыйзам боюнча 18 жашка толгонго чейинки ар бир адамзат. Баланын укуктары жөнүндө конвенция. Башкы Ассамблеянын 1989-жылдын 20-ноябрдагы 44/25 резолюциясы менен кабыл алынган

² 2003-жылдын 30-августундагы № 201 Кыргыз Республикасынын Үй-бүлө кодексинин 14-беренеси.

³ 1997-жылдын 1-октябрындагы № 69 КР Кылмыш-жаза Кодексинин 154-беренеси

Кылмыш мыйзамында жашы жете элек адамдардын ата-энесинин, аларга карата никеге туруу диний каадасын жүргүзгөн адамдардын, жашы төггөн күйөөсүнүн жоопкерчилиги 3төн 5 жылга чейинки мөөнөткө эркиндигинен ажыратуу катары каралган.

Статистика эмнелерди айтат?

15-19 жаштагы кыздардын арасындагы бала төрөлүү КМШнын 8 мамлекетинин ичинде Кыргызстанда өтө жогору. Биз Казакстандан, Молдовадан, Украинадан, Россиядан, Армениядан жана Беларуссиядан “озуп” өтүү менен Азербайжандан кийинки экинчи орунда турабыз.

1-сүрөт. Биринчи баласын төрөгөн мезгилдеги эненин орточо курагы жана айрым жаш курактык топтордо баланын төрөлүүсү, 2014-жыл (15-49 жана 15-19 жашта балалуу болгон 1000 аялдын саны)

Эненин орточо жашы жана айрым жаш курактык топтордо баланын төрөлүү саны, 2014-жыл (15-49 жана 15-19 жашта балалуу болгон 1000 аялдын саны)

Булагы: Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештик өлкөлөрүндөгү аялдар менен эркектер. КМШнын мамлекеттер аралык статистикалык комитети (КМШ Статкомитети). БУУнун калктын жайгашуусу жаатындагы фонду (ЮНФПА). Чыгыш Европа жана Борбордук Азия өлкөлөрү үчүн региондук кеңсеси

Кыргыз коомчулугунда расмий никенин баалуулугу төмөндөп жатат, анын натыйжасында 2015-жылы Кыргызстанда ар бир бешинчи бала (24%) расмий катталбаган никеден төрөлгөн.

МИКОНун⁴ (Көп Индикаторлуу Кластерлик Иликтөө) натыйжалары боюнча 2014-жылы Кыргызстандын 20-49 жаштагы аялдарынын болжолу 12,7 пайызы жашы жете элек курагында турмушка чыккан (2-сүрөт). Жашы жете элек куракта никеге туруу шаарларга караганда, айыл жеринде көп болот (14,6 пайыз жана тиешелүүлүгү боюнча 9,2 пайыз) жана бай турган үй-бүлөлөргө салыштырганда (9,2 пайыз) жакыр турган бүлөлөрдө эки эсе көп (15,9 пайыз) болгон.

⁴ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитети, БУУнун Балдар Фонду (ЮНИСЕФ), Кыргыз Республикасы. 2014-жылдагы көп индикаторлуу кластерлик иликтөө. Жыйынтыктоочу отчет. Бишкек. <http://www.mics2014.kg/index.php/ru/сайттан тапса болот>.

Сурамжылоонун катышуучуларынын тенинен көбү (56% аялдар жана 55% эркектер) өзүнүн кыздарын жашы жете элек куракта турмушка берген ата-энелерге карата мамлекет чара көрүүгө тийиш деп эсептешет.

Айыл жергесинин тургундары шаардыктарга караганда өзүнүн кыздарын жашы жете элек куракта күйөөгө берген ата-энелерге карата мамлекет тарабынан чара колдонулушун белгилешкен (тиешелүүлүгүнө жараша 59% жана 49%).

Региондор боюнча өзүнүн балдарын жашы жете элек куракта күйөөгө бергендиги үчүн ата-энелерге чара колдонулушун айткан аялдардын көп үлүшү Баткен (73%), Ысык-Көл (76%) облустарына жана Ош шаарына (71%) туура келген.

Өтө жакыр турган үй-бүлөлөрдүн жашоочулары башка үй-бүлөлөргө караганда чаралардын колдонулушун көбүрөөк белгилешкен (48%га каршы 63%).

Жашы жете электердин катышуусундагы никелерди жоюу үчүн ар бир адам кандай аракет көрө алат?

Практика көрсөткөндөй, жогорку класстын окуучуларынын басымдуу бөлүгү нике мыйзамдары, никеге туруунун эң төмөнкү курагы жөнүндө, ошондой эле 16 жашка чыга электер менен анык нике мамилелерин түзгөндүк үчүн жоопкерлик туурасында маалыматка ээ эмес. Эрте турмушка чыгуу жана бала төрөө кандай терс кесепеттерге алып келе турганын алардын көбү билбейт.

Ошол эле учурда көпчүлүк мугалимдер жана жергиликтүү бийлик өкүлдөрү эрте турмушка чыгуу учурлары жөнүндө жакшы маалымат алышкан, алардын айрымдары андай тойлордо жана баш кошуу салтанатында конок болуп да барышат.

Бүгүнкү күндө ар бир мамлекеттик кызматчы, мугалим, социалдык кызматкер же дарыгер 18 жашка чейинки адамдардын катышуусу менен болгон никелер жөнүндө укук коргоо органдарына билдирүүгө милдеттүү, жашы жете электерге карата диний каадаларды жүргүзүү кылмыш болуп саналат.

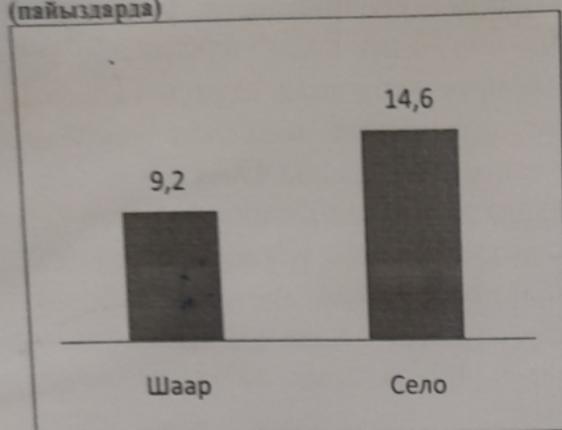
Жашы жете электердин укуктарын коргоо максатында мамлекеттик органдар төмөнкүлөргө милдеттүү:

Ички иштер бөлүмү:

- Милициянын ыйгарым укуктуу участковыйлары жана жашы жете электердин иши боюнча тескөөчүлөр өз участкаларында мектеп окуучуларынын жана ата-энелеринин арасында эрте никеге туруунун жалпы алдын алуу иштерин жүргүзүүгө тийиш;
- Ата-энелер, диний кызматчылар жана жашы жеткен адам тарабынан жашы жете элек балдардын укуктарынын жана кызыкчылыктарынын бузулушун аныктоо;
- Кылмыш мыйзамын бузган учурларда жашы жете элек балдардын укуктарын коргоо;
- Кылмыш мыйзамын бузган адамдарга карата чараларды көрүү.

2-сүрөт. 18 жашка толо электе турмушка чыккан 20-49 жаштагы аялдардын үлүшү, 2014-жыл

(пайыздарда)

Булагы: 2014-жылдагы көп индикаторлуу кластерлик иликтөө.

Бишкекте 2011-жылы саламаттык сактоо органдары кош бойлуулугу жана төрөтү боюнча каттоого турган жашы жете элек 118 кош бойлууга изилдөө жүргүзүшкөн. Белгилей кетсек, алардын 83ү (70,3 пайызы) жарандык же диний никеде турган, 31и (26,3 пайызы) уруксат алышкан жана никелерин расмий каттатышкан жана 4 кыз (3,4 пайызы) – жалгыз бой энелер⁵ болгон.

Куранда никеге туруу курагынын критерийлери жок, ошондуктан көпчүлүк молдолор жашы жете элек кыздардын никесин кыйып коюшат. Белгилей турган нерсе, алардын баары тең Кыргызстанда никеге 18 жаштан турууга уруксат берилгенин билишет жана никеге туруу үчүн бардык жоопкерчиликти жаштардын ата-энелерине же баш кошуп жаткандардын өзүнө оодарып коюшат⁶.

Каада-салттар, жакырчылык жана никеге туруунун эң төмөнкү курагы жөнүндө мыйзамды сактабагандык жашы жете электердин никеге турушунун башкы себеби болуп эсептелет.

Никеге туруу жөнүндө чечимдер адатта ата-энелер тарабынан кабыл алынат, алар кызды турмушка чыкканга макулдук берүүгө мажбурлашат. Көпчүлүк учурда андан жашы улуу болгон күйөөсүнүн үйүндө жаш жубай зомбулукка жана кайын энесинин, күйөөсүнүн жанаалардын башка туугандарынын кемсинтүүлөрүнө дуушар болот.

Мындай учурда кылмыш жаза мыйзамы колдонулбайт, себеби кыздар эч качан өз ата-энелеринин үстүнөн арыз бербейт.

Республикада кызды жашы жете электе күйөөгө берүү үй-бүлөнүн жеке иши, ага кийлигишкенге жол берилбейт деген пикир кеңири тараган.

Эрте нике жөнүндө калк эмне деген ойдо?

КР Улуттук статистикалык комитетинин изилдөөсү көрсөткөндөй, калк нике курагы жөнүндө жетишсиз маалымдалган. Атап айтканда, изилдөөнүн ар бир алтынчы улуу катышуучусу (17% аялдар жана 16% эркектер) КР жарандары никеге тура алган жаш курагын туура айта алышкан эмес⁷.

⁵ КР Саламаттык сактоо министрлигинин маалыматы боюнча, 2013-жылдын 4-марты, чыг. № 393.

⁶ «Диний лидерлердин гендердик зомбулук маселелери боюнча билимдери, мамилелери жана практикалык ыкмалары» изилдөөсүнүн натыйжалары боюнча отчет (фокустук төрт коомчулуктун мисалында). Бишкек, 2010. ЮНФПАнын колдоосу астында.

⁷ «Гендер коомчулуктун кабыл алуусунда». КРУСК-2016. Көрсөтүлгөн сайтта жеткиликтүү: www.stat.kg

Мугалимдер менен окутуучулар:

- Мыйзам бузуу учурлары жөнүндө укук коргоо органдарына билдирүү;
- Бала куракта никеге туруу жашы жете элек өспүрүмдүн өмүрүнө жана ден соолугуна зыян экендиги жөнүндө ата-энелер менен агартуу иштерин жүргүзүү;
- Нике - үй-бүлөлүк мамилелер жаатындагы укуктук билим боюнча жана жашы жете элек курактагы эрте никенин терс кесепеттери жөнүндө сабактарды өткөрүү;
- Эрте жана зордук менен кыйылган никеден, жеке инсанга карата зомбулуктан коргоого өзгөчө басым жасоо менен адам укуктарын камсыз кылуу; никени расмий каттоонун маанилүүлүгү жана баалуулугу маселелеринде мектеп окуучуларынын сабатын жогорулатуу.

Бийликтин жергиликтүү органдарынын, аксакалдар сотунун, аялдар кеңештеринин өкүлдөрү:

- Мыйзам бузуу учурлары жөнүндө укук коргоо органдарына билдирүү;
- Жашы жете элек кыздарын күйөөгө берип жаткан ата-энелерди, ошондой эле өспүрүм кызды кудалап, ага үйлөнгөндөрдү көпчүлүк алдында талкууга алуу жолу менен коомчулукта жашы жете электердин никеге турушун кабыл албай турган мамилени түзүүгө жардам көрсөтүү;
- Жашы жете элек менен нике кыюуда диний кааданы өткөрүү учурунда, ошондой эле кызды никеге туруу үчүн ала качып келген учурларда, үйлөнүү салтанатына жана тойлорго баруудан таш тартуу.

